

УДК 330.3(477)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА СТАН ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

PROSPECTS AND CONDITIONS OF INVESTMENT ACTIVITY IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF ECONOMIC INSTABILITY

Танасієнко Н.П.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії,
Хмельницький національний університет

Рудь В.Ю.

студентка,
Хмельницький національний університет

У статті розглядається сутність категорій «інвестиційний клімат», «інвестиційна привабливість», досліджено сучасний стан інвестиційної діяльності, розглянуто фактори, які позитивно впливають на інвестиційний клімат, проаналізовано низку основних проблем, котрі гальмують ефективний розвиток інвестиційної активності в країні. Визначаються проблеми та перспективи залучення іноземних інвесторів.

Ключові слова: інвестиції, інвестування, іноземне інвестування, інвестори, капітал, іноземний капітал, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість.

В статье рассматривается сущность категорий «инвестиционный климат», «инвестиционная привлекательность», исследовано состояние инвестиционной деятельности, рассмотрены факторы, которые положительно влияют на инвестиционный климат, проанализированы ряд основных проблем, которые тормозят эффективное развитие инвестиционной активности в стране. Определяются проблемы и перспективы привлечения иностранных инвесторов.

Ключевые слова: инвестиции, инвестирование, иностранное инвестирование, инвесторы, капитал, иностранный капитал, инвестиционный климат, инвестиционная привлекательность.

In the article the essence of the categories «investment climate», «investment attractiveness» is considered, the current state of investment activity is investigated, a number of key problems are analyzed that hinder the effective development of investment activity in the country. The estimation of Ukraine's attractiveness is given for foreign investors. Identify the problems and prospects of attracting of foreign investors. The necessity of investment processes and provided practical recommendations for improving the efficiency of investment. Possible ways to overcome the crisis, investments in Ukraine.

Keywords: investment, investing, foreign investment, investors, capital, foreign capital, investment climate, investment attractiveness.

Постановка проблеми. Розвиток економіки країни часто залежить від рівня її інвестиційної активності. Інвестиції є невід'ємним елементом науково-технічного процесу, інноваційного розвитку галузей господарства та їх переходу на прогресивні, високоефективні технології виготовлення продукції. Впродовж останніх років зростає роль іноземних інвестицій в економічному розвитку України, адже виражена інвестиційна діяльність досить таки позитивно впливає на ефективність функціонування економіки країни та є необхідним структурним елементом для економіки України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання щодо проблем формування, викорис-

тання та залучення іноземного капіталу зумовило необхідність його широкого дослідження серед науковців. Дослідженням проблем іноземного інвестування в Україні займалося чимало вітчизняних учених, таких як О.В. Раєвська [1], В.Я. Швець [2], І.С.Зайцева [3] та ін. Проте проблеми формування сприятливого інвестиційного клімату на сучасному етапі розвитку України залишаються недостатньо дослідженими.

До основних не вирішених питань цієї проблеми належить пошук ефективних шляхів залучення іноземних інвесторів в Україну відповідно до її економічних та соціально-політичних реалій шляхом вирішення основних проблем, які стали перешкодою для інвестиційної галузі, адже со-

годні в Україні спостерігається несприятливий клімат для залучення іноземних інвесторів.

Метою статті є оцінка стану інвестиційної діяльності та іноземних інвестиційних надходжень за останні роки в галузі національної економіки, виявлення перешкод, котрі відштовхують іноземних інвесторів від вкладення капіталу, та шляхів покращення інвестиційної ситуації на теренах нашої держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах глобалізації, економічної нестабільності та загалом під впливом процесів, котрі постійно змінюють ринкове середовище, великого значення для країни набуває інвестиційна діяльність та співпраця. Сьогодні в Україні в умовах євроінтеграції відбувається низка всебічних перетворень, вдосконалень та змін, тому за таких умов є досить важливим налагодження інвестиційної діяльності, адже вона має суттєвий вплив на розвиток ринкових відносин.

Сутність та правове поле регулювання інвестиційної діяльності та інвестицій загалом визначає Закон України «Про інвестиційну діяльність» та низка інших нормативно-правових актів, до яких належать Закон України «Про режим іноземного інвестування», Закон України «Про захист іноземних інвестицій в Україні», Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» та інші.

Згідно із Законом України «Про інвестиційну діяльність» [4] інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект. Інвестиції можуть існувати в грошовій (включають грошові кошти, цільові банківські вклади, паї і цінні папери) або матеріальній формах (рухоме і нерухоме майно), у формі майнових прав та інших цінностей.

Україна завдяки своєму трудовому, демографічному, природно-ресурсному потенціалу є досить привабливою для іноземних інвесторів. Загалом інвестиційна привабливість держави – це характеристика держави з позиції інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення інвестиційних ресурсів та інших чинників, які істотно впливають на формування доходності інвестицій та виникнення інвестиційних ризиків [5, с. 119], а інвестиційний клімат є сукупністю політичних, правових, економічних та соціальних умов, що сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних та закордонних інвесторів [6]. Загалом передумовами формування в Україні сприятливого інвестиційного клімату є:

1) вигідне географічне положення;

2) природно-ресурсний потенціал (інвестиційне значення в Україні мають три види при-

родних ресурсів: мінеральні, земельні й рекреаційні);

3) рівень розвитку промислового виробництва;

4) висококваліфікована та конкурентоспроможна робоча сила;

5) несформований ринок товарів (Україна потенційно є одним з найбільших ринків в Європі);

6) незадоволений попит населення.

Інвестиційний клімат розглядається на міждержавному, регіональному, галузевому та виробничому рівнях. На кожному з цих рівнів діють відповідні чинники, за сукупністю яких оцінюють сприятливість інвестиційного клімату. Загалом на формування інвестиційного клімату держави впливає певна сукупність чинників, ризиків та невизначеностей, таких як:

1) стан та розвиток продуктивних сил та стан інвестиційного ринку;

2) політична воля влади та правове поле держави (створення відповідної законодавчої та нормативної бази; досягнення стабільності національної грошової одиниці; рівень розвитку валютного регулювання; забезпечення привабливості об'єктів інвестування);

3) стан фінансово-кредитної системи та діяльність фінансових посередників (рівень інвестиційної діяльності банків; рівень розвитку та функціонування парабанківської системи; інвестиційна політика Національного банку України);

4) коливання ринкової інфраструктури, цін, курсів валют;

5) нестабільність економічного законодавства та поточної економічної ситуації;

6) статус іноземного інвестора (режим іноземного інвестування; діяльність міжнародних фінансово-кредитних інституцій; наявність вільних економічних та офшорних зон);

7) невизначеність мети, інтересів та поведінки учасників інвестиційних процесів;

8) зовнішньоекономічні ризики;

9) виробничо-технічний ризик;

10) інвестиційна активність населення (відносини власності в державі; стан ринку нерухомості; виконання державної програми приватизації);

11) неповнота та неточність інформації про стан інвестиційних об'єктів.

Згідно з даними державної служби статистики України станом на 1 січня 2017 року іноземні інвестори інвестували в економіку України 37 325 млн дол. прямих інвестицій (акціонерного капіталу), що на 1171 млн дол. більше, ніж у попередньому році (табл. 1).

Аналіз обсягів (табл. 2) та динаміки (рис. 1) іноземних інвестицій в період з 1 січня 2010 року до 1 січня 2017 року показав, що в період з 2015 року обсяг іноземних інвестицій значно знизився, що зумовлено вкрай несприятливим кліматом для іноземних інвесторів. Це насампе-

ред викликано військовими діями та ескалацією воєнного конфлікту на сході України, що певною мірою відштовхує іноземних інвесторів.

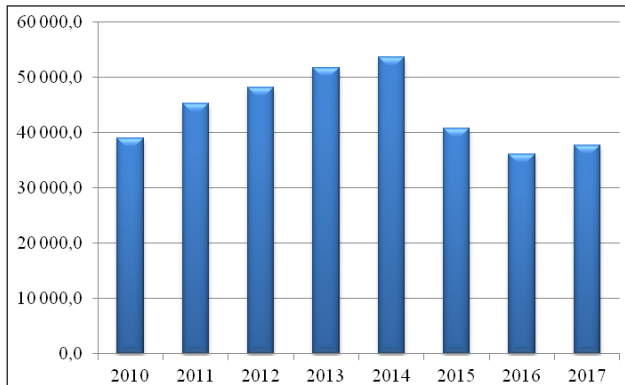

Рис. 1. Динаміка іноземного інвестування в Україні, млн дол. США [7]

У структурі присутніх в Україні прямих іноземних інвестицій найбільшу частку виділяють інвесторам із Кіпру, Нідерландів, Російської Федерації, Великої Британії, Німеччини, Віргінських островів, Швейцарії, Франції, Австрії та Люксембургу (табл. 2). Причому як до 2014 року, так і тепер переважають інвестиції компаній, зареєстрованих на Кіпрі. Їхня частка становить 25,5%. Кіпр та Віргінські острови – три «класичні» офшори, що разом відповідають за значну частку обсягу прямих іноземних інвестицій (близько 29,8%).

Більшість інвестицій з офшорів в Україну – це український або російський капітал, власники

якого використовують компанії у Кіпрі та інших офшорах задля оптимізації оподаткування та отримання специфічного правового статусу тощо. Зокрема, згідно з дослідженням, згаданим у Огляді інвестиційної політики від OECD, реальний обсяг російського капіталу в Україні на кінець 2014 року був принаймні втричі більшим від офіційно заявленого (приблизно \$9,9 млрд., а не \$2,7 млрд.) [8].

Також досить високу частку відводять на інвестиції з таких розвинених країн, як Німеччина та Нідерланди. Проте величина і відсутність зростання інвестицій з Німеччини пояснюється тим, що саме через німецьку компанію індійська «Арселор Міттал» контролює «Криворіжсталь». Нідерланди, у свою чергу, завдяки сприятливим податковим та іншим умовам також діють як офшор і є одним із найбільших джерел інвестицій у світі лише формально. Коливання інвестицій з інших країн значною мірою зумовлене вкладеннями в банківський сектор [8].

Таким чином, скорочення обсягів прямих іноземних інвестицій після початку війни в основному зумовлене різким зменшенням вливань українських та російських підприємців, що проводили свої капітали через офшори. До цього привела гостра економічна криза та невизначеність, пов'язані із військовим конфліктом та політичними змінами.

Сьогодні державна політика у сфері залучення прямих іноземних інвестицій характеризується відсутністю контролю за частками залучених інвестицій у розрізі сфер економічної діяльності, законодавчо не встановлено пере-

Таблиця 1
Обсяг іноземних інвестицій станом на 1 січня відповідного року, млн дол. США [7]

	Роки							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Обсяг інвестицій, млн дол. США	38 992,9	45 370,0	48 197,6	51 705,3	53 704,0	40 725,4	36 154,5	37 325,5

Таблиця 2
Обсяг іноземних інвестицій станом на 1 січня та 1 липня 2017 року, млн дол. США [7]

Країни	Обсяги прямих інвестицій			
	01.01.2017		01.07.2017	
	млн дол. США	у % до підсумку	млн дол. США	у % до підсумку
Кіпр	9569,9	25,6	9925,4	25,5
Нідерланди	5844,6	15,7	6326,1	16,2
Російська Федерація	4317,5	11,6	4436,7	11,4
Велика Британія	2008,5	5,4	2155,8	5,5
Німеччина	1607,4	4,3	1741,0	4,5
Віргінські острови (Брит.)	1682,5	4,5	1684,2	4,3
Швейцарія	1451,9	3,9	1505,5	3,9
Франція	1294,6	3,5	1334,1	3,4
Австрія	1271,3	3,4	1307,3	3,4
Люксембург	964,2	2,6	988,2	2,5

лік стратегічних галузей, безпечні пороги участі в них іноземного капіталу та відповідний механізм здійснення оцінки такої участі на передінвестиційному етапі.

Відсутність усталеної та виваженої стратегії залучення іноземного капіталу, а також низький рівень захисту прав та інтересів інвесторів на законодавчому рівні зумовлює вкладення капіталу інвесторів в інші країни. Також досить несприятливим фактором для інвесторів є бюрократизм, високий рівень корумпованості органів державної влади й органів управління та тінізація економіки; усі ці чинники несуть за собою негативний міжнародний інвестиційний імідж держави. Загалом інвестори очікують покращення інвестиційного клімату в Україні в майбутньому, адже наша держава має досить можливостей для приваблення потенційних інвесторів.

Тому насамперед потрібно здійснити розроблення довгострокової стратегії залучення іноземних інвестицій в економіку України, для цього необхідно буде здійснити певні реформи та структурні зрушення в політико-економічній

галузі. Доречним стане розроблення планів підвищення інвестиційної привабливості та покращення інвестиційного клімату не тільки на загальнонаціональному, а й на міжгалузевому та виробничому рівнях.

Висновки. Підсумовуючи, можемо говорити про те, що залучення іноземних інвестицій є необхідним для економічного розвитку країни, адже оздоровлення та розвиток сучасної економіки України неможливе без активізації інвестиційної діяльності, пошуку та залучення надійних інвесторів, які б розміщували свої інвестиції на довгострокові терміни, забезпечуючи цим стабільний розвиток господарства. Сьогодні інвестиційний клімат в Україні є досить несприятливим для іноземних інвесторів, проте наша країна має потенціал для залучення інвесторів, для цього необхідно створити сприятливі умови для потенційних інвесторів та позитивний інвестиційний імідж. Активна політика держави та комплексний підхід щодо вирішення проблем інвестиційного сектору дасть змогу Україні з максимальною ефективністю реалізувати свій інвестиційний потенціал.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Раєвнева О.В. Статистична оцінка інвестиційної активності в Україні / О.В. Раєвнева, Л.В. Гриневич // Бізнес Інформ. – 2012. – № 7. – С. 111–114.
2. Швець В.Я. Аналіз інвестиційного клімату в економіці України та шляхи його покращення / В.Я. Швець // Економічний нобелівський вісник. – 2014. – № 1. – С. 502–508.
3. Зайцева І.С. Аналіз інвестиційної привабливості України в сучасних умовах / І.С. Зайцева, О.В. Коцюба // Бізнес Інформ. – 2014. – № 9. – С. 87–91.
4. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560–XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
5. Кондрашова М. Теоретичні основи формування державної інвестиційної політики на рівні регіону / М. Кондрашова // Держава та регіони. – Серія: Державне управління. – 2008. – № 2. – С. 118–121.
6. Удалих О.О. Управління інвестиційною діяльністю промислового підприємства: Навч. посіб. / О.О. Удалих. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://readbookz.com/rbooks/book-28/ua/chapter-1337/>
7. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/zd/ivu/ivu_u/ivu0315.html
8. Аверчук Р. Прямі іноземні інвестиції в Україні: війна і мир / Р. Аверчук // «VoxUkraine» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/2017/01/12/investments-in-ukraine-ua/>